

ЦИТ: 213-938
УДК 378.14:33

Яковенко О.І.

ТЕХНОЛОГІЧНА МОДЕЛЬ ФОРМУВАННЯ КЛЮЧОВИХ КОМПЕТЕНЦІЙ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНІХ ЕКОНОМІСТІВ У ПРОЦЕСІ ПРАКТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ

*Національний університет біоресурсів і природокористування України
м. Київ, вул. Героїв Оборони, 15*

Анотація. У статті досліджується технологічна модель формування ключових компетенцій професійної діяльності майбутніх економістів у процесі практичної підготовки. Надаються рекомендації щодо її застосування у процесі практичної підготовки

Ключові слова. компетенція, практична підготовка, формування компетенцій, технологія, інтерактивні методи навчання.

Вступ. Актуальність проблеми підготовки фахівців з економіки призводить до необхідності розробки технологічної моделі формування ключових компетенцій професійної діяльності майбутніх економістів та оцінки рівня їх сформованості. Пошук нових форм і методів формування компетенцій професійної діяльності, в умовах ринкової економіки є перспективним та актуальним напрямом наукових досліджень. Адже насамперед рівень сформованості компетенцій дозволяє визначити готовність випускника ВНЗ до його професійної діяльності, подальшого розвитку й активної участі в житті суспільства. Важливо розуміти, які саме ключові компетенції необхідно формувати і якими мають бути технології навчання для досягнення поставленої мети.

Аналіз останніх досліджень і публікацій дозволяє констатувати, що проблемі формування професійної компетентності майбутнього економіста присвячені наукові роботи цілої низки вчених, серед яких М. В. Вачевський (теоретико-методичні засади формування професійної компетентності) [2], О.М.Гончарова (інформаційні компетентності майбутніх економістів) [3], Л.М.Дибкова (індивідуальний підхід у формуванні професійної компетентності економістів) [4], Н.В.Уйсімбаева (значення науково-дослідної роботи у професійній компетентності студентів економічних спеціальностей) [7] та ін. але єдиної думки щодо набору ключових компетенцій професійної діяльності економістів та технологій їх формування у процесі практичної підготовки досі не сформовано.

Мета статті – на основі розробленої технологічної моделі надати рекомендації щодо забезпечення умов успішного формування ключових компетенцій професійної діяльності майбутніх економістів у процесі практичної підготовки.

Виклад основного матеріалу. Для нашого дослідження особливого значення набувають спроби дослідників вичленувати професійні компетенції фахівця в економічній галузі. Так у результаті вивчення проблеми компетентності у проекті "Tuning Educational Structures in Europe" [1]

були відібрані 30 загальних компетенцій, які за робочою класифікацією розділені на три категорії: інструментальні, міжособистісні й системні.

У доповіді заступника директора Департаменту освіти, культури, і спорту Ради Європи М.Сторбарта окреслено п'ять ключових компетенцій: політичні й соціальні компетенції; компетенції, що стосуються життя в суспільстві; компетенції, що стосуються володінням усним і письмовим спілкуванням; компетенції, пов'язані з виникненням інформаційного суспільства; здатність навчатися протягом життя.

Значну увагу визначенню ключових компетенцій економістів приділяють і російські науковці В.В. Шапкін, Е.М. Іванова, Л.Н. Мітіна, Н.С.Розов. Так В.В. Шапкін вважає, що базовими компонентами кваліфікованого робітника є спеціальна, соціальна та індивідуальна компетенції. У дослідженнях Е.М. Іванова виокремлює спеціальну або діяльнісну, соціальну, особистісну індивідуальну види компетенцій.

Для більш детального дослідження структури ключових компетенцій вважаємо необхідним звернути увагу на змістовну структуру професійної компетентності економіста. Документами, які містять перелік видів економічної діяльності та вимоги до цілей, змісту та компетентності майбутніх економістів у процесі їх професійної підготовки, є «Державний класифікатор видів економічної діяльності ДК 009-96», затверджений наказом Держстандарту України від 22.10.96 № 441 та освітньо-кваліфікаційна характеристика [5]. Відповідно до первинних посад, які може обіймати економіст, він підготовлений виконувати наступні функції: аналітичну, планову, організаційну, контрольну, обліково-статистичну, інформаційну.

Набуття студентами ключових компетенцій професійної діяльності вимагає формування у них відповідного понятійного апарату, знання основних принципів і методів організації економічної діяльності, самої здатності економічного (аналітичного) мислення, готовності до застосування знань та навиків у подальшій професійній діяльності. Важливу роль у цьому, відіграє питання організації навчального процесу, особливо процесу практичної підготовки студента, використання нетрадиційних методів навчання, інноваційних методик, активне впровадження у навчальний процес інформаційних технологій.

Технологічну модель формування ключових компетенцій професійної діяльності майбутніх економістів розглянемо як систему взаємопов'язаних послідовних дій, засобів та методів, що забезпечать досягнення сформованості кожної ключової компетенції, єдність і взаємозв'язок усіх компонентів.

Вважаємо, що базовими технологіями спрямованими на формування ключових компетенцій професійної діяльності майбутнього економіста є: технологія формування ціннісно-мотиваційної складової компетентності економіста; технологія переходу від репродуктивного способу навчання до творчо-дієвого та практико-орієнтованого; технологія впровадження у процес практичної підготовки новітніх методів навчання.

Зупинимось детальніше на змісті та особливостях застосування кожної з технологій у процесі практичної підготовки.

Технологія формування ціннісно-мотиваційної складової направлена на формування ціннісної та спонукально-мотиваційної сфери особистості, що пов'язана з усвідомленням значимості ключових компетенцій професійної діяльності економіста в управлінській, аналітичній, обліковій, інноваційних сферах національної економіки, відповідальним ставленням до навчання, самостійністю, прагненням до самовдосконалення та саморозвитку, здатності до самодіагностики власних компетенцій.

Формування ключових компетенцій професійної діяльності студентами напряму підготовки «Економіка підприємства» починається з перших років навчання. Базовими навчальними дисциплінами, які сприяють подоланню стартової напруженості, формуванню у студентів стійкої потреби у компетенціях професійної діяльності, на нашу думку є «Економіка підприємства», «Основи наукового дослідження», «Комп'ютерна практика». Перед викладачами ставилося завдання виховати свідоме ставлення до обраного фаху, переконати у перспективності, престижності спеціальності «Економіка підприємства», розкрити кожній особистості цінності і переваги оволодіння знаннями і навиками економічної діяльності, спрямувати студентів на досягнення професійної майстерності; у рамках впровадження компетентнісного підходу ввести та описати поняття економічної компетентності, визначити її складові та вказати зміст і особливості розвитку кожної ключової компетенції професійної діяльності.

Первинною ланкою процесу практичної підготовки студентів у ВНЗ є семінарські, практичні та лабораторні заняття. Під час вивчення курсів обраних нами дисциплін у процесі семінарських практичних і лабораторних занять ми пропонуємо роботу у малих групах, використання методу ділова гра та методу групових дискусій. Перед майбутніми економістами з метою формування свідомого ставлення до обраного фаху була поставлено завдання з'ясувати вимоги роботодавців до фахівця-економіста, визначити які спеціальності конкурентоздатні на ринку праці з точки зору можливості працевлаштування, перспектив кар'єрного росту та розміру заробітної плати. Для аналізу було запропоновано переглянути інформацію на сайтах Інтернету, ознайомитись зі статистичними довідниками, статтями у фахових виданнях. На семінарському занятті, в ході керованої дискусії проводиться колективне обговорення окреслених питань. Далі студентам повідомляється, що ринок праці відчуває нестачу висококваліфікованих економістів здатних виконувати проєктні, аналітичні, інформаційні, організаційна та інформаційні функції. Це дає змогу студентам відчувати важливість і перспективність обраного напряму навчання, навіть тім хто вступив на напрям підготовки «Економіка підприємства» несвідомо.

Чіткість уявлення студента про те які саме завдання він буде виконувати у професійній діяльності та які вимоги як до фахівця до нього будуть ставити є одним із найважливіших ціннісних елементів, що мотивують майбутнього економіста до формування ключових компетенцій професійної діяльності.

Подальше впровадження ціннісно-мотиваційної технології формування ключових компетенцій професійної діяльності майбутніх економістів на

старших курсах можна здійснювати під час проведення семінарів-тренінгів для спеціалістів і магістрів, проходженні різних видів практик (навчальної, комп'ютерної, тренінгової, виробничої, переддипломної та інших видів), участі у ярмарках вакансій.

Наступними технологічними аспектами формування ключових компетенцій професійної діяльності майбутніх економістів у процесі практичної підготовки ми визначили перехід від репродуктивного способу навчання до творчо-дієвого та практико-орієнтованого і впровадження у процес практичної підготовки новітніх методів навчання. Для реалізації зазначених технологій необхідно забезпечити в процесі практичної підготовки використання інтерактивних методів навчання, суб'єкт-суб'єктний підхід, гарний зворотній зв'язок, диференційований підхід при складанні та оцінці завдань практичних семінарських, лабораторних занять та завдань практик, системний підхід, використання міжпредметних зв'язків.

Застосування системного підходу у навчальному процесі сприяє формуванню ключових компетенцій професійної діяльності. Засвоєння знань і навиків дій відбувається паралельно, але виникають деякі протиріччя між отриманими студентом знаннями при вивченні різних окремих дисциплін, та потребі в здатності майбутнього фахівця-економіста, до їх комплексного, інтегрального застосування. Вважасмо, що основною консолідуючою дисципліною навчального плану підготовки економістів є «Економіка підприємства», тому вкрай важливо під час вивчення цієї дисципліни навчити студента застосовувати знання, інформацію, нестандартно мислити, використовувати засоби інформаційних технологій при розв'язанні задач. Наше дослідження показує, що подолати це протиріччя можна за допомогою використання кейс-метода під час практичних та семінарських занять, проходження практик починаючи з другого курсу навчання та виконання відповідних завдань практик.

Класичне визначення поняття «кейс» являє собою опис ділової ситуації, яка реально поставала або стоїть перед відповідальними менеджерами, опис, що включає супутні даній ситуації факти, думки, судження, на які звичайно на практиці й спирається рішення менеджерів». Ендрю Тоул додає до цього: «...кейс – каталізатор, що прискорює процес навчання шляхом привнесення в нього практичного досвіду» [8, с. 13].

Отже, кейс, як навчальна технологія дозволяє розглянути будь-яку реальну економічну проблему за письмовим столом. Як правило, кейси не мають єдино вірного рішення. Учасник завжди може придумати свій неповторний варіант рішення, і те рішення, яке знайде учасник, може служити як відбиттям рівня його компетентності й професіоналізму, так і реальним вирішенням проблеми.

Заняття з аналізу кейсів орієнтовані на використання й практичне застосування знань, отриманих у період теоретичної підготовки, а також умінь, що спираються на попередній досвід практичної діяльності слухачів. Заняття у формі case-study незмінно викликають інтерес у студентів, дозволяють ілюструвати, збагатити теоретичний матеріал з дисципліни в ході практичних дій самих студентів.

Аналіз ситуацій знайомить майбутніх економістів із предметним аспектом діяльності та сприяє становленню певних професійних компетенцій, наприклад, уміння використовувати теоретичну інформацію для вибору оптимальних шляхів вирішення професійних проблем і наводити аргументи для обґрунтування вибору. Той факт, що знання майбутніми фахівцями засвоюються в контексті вирішення ними проблем реальних професійних ситуацій, забезпечує перетворення теоретичної інформації із предмета навчальної в засіб професійної діяльності.

Багатий досвід використання навчальними закладами кейс-методу в розвинених країнах показує, що в процесі роботи з кейсами на заняттях студентам пропонується наступний порядок аналізу:

1. Освоєння схеми аналізу ситуації. На цьому етапі слухачі ознайомлюються із пропонованою викладачем схемою аналізу конкретної ситуації, яка в згорнутому виді представляє той алгоритм дій, який раніше був представлений у теоретичному курсі.

2. Самостійний аналіз практичної ситуації проводиться індивідуально, слухачі готують письмовий текст із відповідями на запитання за схемою аналізу. Кожний студент індивідуально аналізує запропоновану практичну ситуацію за заданою схемою, залучаючи знання, отримані в ході теоретичних курсів.

3. Аналіз ситуації в групі (30-60 хв.) – робота слухачів у невеликих групах (5-7 осіб) з метою підготовки повідомлення з аналізу ситуації. За допомогою викладачів, поділившись на групи, студенти проводять спільний аналіз ситуації, визначають найважливіші аспекти ситуації, основні проблеми й способи їх вирішення й оформляють результати групового аналізу, підтриманих більшістю учасників обговорення. При роботі в групах буває доцільно конкретизувати завдання й виділити кілька аспектів, які повинні бути винесені на міжгрупову сесію. Завдання на підготовку візуального матеріалу необхідно підкріпити наданням відповідних матеріалів (ватман, фломастери).

4. Міжгрупова сесія (1-2 години, пленарна дискусія) містить у собі серію послідовних доповідей робочих груп, відповіді на запитання. Після групової роботи представники груп презентують результати обговорення на міжгруповій сесії.

5. Підведення проміжних підсумків. Може проводитися з різними цілями й мати різний предмет розгляду. Наприклад, предметом підведення підсумків може стати оцінка роботи слухачів зі схемою аналізу ситуації, прояснення незрозумілих аспектів, пошук індикаторів оцінки точності й адекватності питань, сформульованих у схемі аналізу. Іншим змістом для підведення підсумків може стати рефлексія групової роботи – оцінка ефективності роботи в групах, діагностика групових ролей, оцінка процесу й результату групової роботи. Третім змістом може стати експертна оцінка представлених рішень, коли викладач оцінює плюси й мінуси результатів аналізу ситуації, узагальнює їх і представляє одне з можливих експертних вирішень.

До найважливіших гносеологічних особливостей кейс-методу відносять:

1. Неоднозначність одержуваного знання, що є одним з варіантів

ситуативного знання.

2. Розмаїття джерел знань, що включає теоретичне знання, отримане на лекціях із навчальних матеріалів, а також з висловлювань інших учасників обговорення.

3. Творчий процес пізнання, що здійснюється завдяки вільній обстановці висловлення ідей на основі включення індивідуальної творчості суб'єктів навчального процесу в їх колективну творчу діяльність.

4. Колективний характер пізнавальної діяльності, що є найважливішою передумовою синергетичного ефекту, тобто множення одержуваного пізнавального результату за рахунок множення зусиль учасників навчання, якому сприяє різноманіття способів, форм та методичних прийомів у навчанні: «мозкова атака», виділення підгруп та їх взаємодія тощо.

5. Форсований процес одержання знання завдяки зануренню в ситуацію. Це занурення дає змогу уникнути суто логічної моделі пізнання. Завдяки швидкому включенню механізмів образного, інсайтного пізнання, мислення перестає бути лінійним [6, с. 73].

Таким чином, застосування кейс-технології дозволяє не тільки сформувати у майбутніх фахівців-економістів ключові компетенції професійної діяльності (аналітичну, проектну, комунікативну, інформаційну, облікову та інформаційну), а й дозволяє виявити приховані здібності у студентів.

Висновки. Отже, за нашими дослідженнями, важливу роль у формуванні ключових компетенцій професійної діяльності майбутніх економістів, відіграє питання організації навчального процесу, особливо процесу практичної підготовки студента, використання нетрадиційних методів навчання, інноваційних методик, активне впровадження у навчальний процес інформаційних технологій. Вважаємо, що в процесі формування ключових компетенцій доцільно використовувати технологічну модель. Технологічна модель охоплює три основні взаємопов'язані технології реалізація яких підчас практичної підготовки дозволить сформувати у студентів ключові компетенції професійної діяльності економіста.

Література:

1. Tuning Educational Structures in Europe. – europa.eu.int/comm/education/policies/educ/tuning/tuning_en.html
2. Вачевський М.В. Теоретико-методичні засади формування у майбутніх маркетологів професійної компетенції: Монографія / М.В. Вачевський. – К.: Вид. «Професіонал», 2005. – 364 с.
3. Гончарова О. Н. Система формирования информатических компетентностей у будущих экономистов / О.Н. Гончарова // Ученые записки Таврического национального университета им. В.И. Вернадского, Том 21(60), №1. – Симферополь. - 2008. - С.19-22.
4. Дибкова Л. М. Індивідуальний підхід у формуванні професійної компетентності майбутніх економістів: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Л. М. Дибкова. — К., 2006. — 227с.
5. Збірник нормативних документів МОН України. –

www.kdtu.kr.ua/miek/ek/okx_mag.doc

6. Знанецький В.Ю. Використання Кейс-методу в процесі комунікативно орієнтованого навчання // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах збірник наукових праць. – 2011. – вип.. 21. – С.69-74.

7. Уйсімбаєва Н. В. Формування професійної компетентності майбутніх економістів в процесі науково-дослідної роботи у вищих навчальних закладах I-II рівня акредитації: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Н.В. Уйсімбаєва. Кіровоградський держ. педагогічний ун-т ім. Володимира Винниченка. — Кіровоград, 2006. — 189с.

8. Юлдашев З. Ю., Бобохужаєв Ш. И. Инновационные методы обучения: особенности кейс-стади как метода обучения и пути его практического использования. – Ташкент: «IQTISOD-MOLIYA», 2006. – 88 с.

ЦИТ: 213-943

УДК 378

Бєлова Ю.Ю.

ФІЛОСОФСЬКІ КАТЕГОРІЇ У РОЗРОБЦІ ТЕОРІЇ ОБ'ЄКТНО-ОРІЄНТОВАНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ ТЕХНІЧНИХ ЗНАТЬ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ІНЖЕНЕРІВ ДО ПРОЕКТУВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

*Українська інженерно-педагогічна академія,
Харків, Університетська 16, 61003*

У цій роботі розглядається філософський аспект розробки теорії об'єктно-орієнтованої інтеграції технічних знань для удосконалення технології підготовки майбутніх інженерів до проектувальної діяльності.

Ключові слова: об'єктно-орієнтована інтеграція технічних знань, співвідношення філософських категорій простір і час, матеріальне та ідеальний, інженерна проектувальна діяльність.

Проблема перебудови змісту інженерної освіти є сьогодні найактуальнішою. Сучасні науковці визначають одним із шляхів її удосконалення - застосування інтеграційного підходу. Поставлена проблема є багатоплановою, тому її дослідження повинне здійснюватись у різних аспектах, у тому числі й у філософському. У нашому контексті аналіз досліджуваної проблеми в цьому аспекті дає відповіді на запитання: чому, як і для чого необхідно інтегрувати зміст інженерних дисциплін засобами об'єктно-орієнтованої інтеграції технічних знань, розробка теорія якої на сьогодні тільки починає зароджуватися. Тобто такий аналіз має допомогти з'ясувати найбільш важливі філософсько-методологічні засади, спираючись на які, можна буде свідомо визначити шляхи і методи розв'язання проблеми підготовки майбутніх інженерів до проектувальної діяльності через положення зазначеної теорії.

Зауважимо, що проблема інтеграції змісту освіти генетично пов'язана з проблемою інтеграції знань, яка виникла у зв'язку з необхідністю самоусвідомлення теоретичного мислення і, в першу чергу, такої його форми, як філософія, основним принципом якої є принцип єдності світу.

Розробка теорії об'єктно-орієнтованої інтеграції знань є комплексною